

rei memoriam firmitatemque perpetuam, praesentes literas nostras, pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas, praemissis magistris tornariis, jurium ipsorum futuram, uberiozem ad cautelam, benevole duximus dandas et concedendas. Datum in civitate libera ac regia Rivulidominarum, sive Nagy-Bánya, die 21 mensis octobris anno domini 1716.

Scriptum et ex annuientia amplissimi senatus per juratum civitatis notarium Johannem Gálffy a Rivulis extradatum.

Egykoru hivatalos másolata az orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában a „Mechanica” című gyűjteményben fasc. 79. Nagybánya No. 1. alatt.

Másolta : Dr. Kárffy Ödön.

SZTRÉCSÉNY VÁR UDVARBIRÁJÁNAK UTASÍTÁSA 1640 KÖRÜL.

Instructio pro domino provisoro Castris Sztrecesen et castelli Teplicze Jeremia . . . aliss extradala die.

Megáldván Isten bennünket újabb szent áldásával s megszaportván lakó helyeink és jószágink, minek előtte minden különb különb tisztviselőinknek tisztartóinknak és percceptorinknak kinek-kinek különb különb jószáginkhoz illendő specialis instructiót kiadjuk, ez egynehány generalis punctumokat praemittáljuk: mindenkhez kiki ugy accomodálja magát hogy letévén a régi kovászt mindenkor szemek előtt viseljék, mert egyébiránt tudva legyen mindeneknél, magunk után leendő inspectorinknak, és számvevő szolgálainknak industriáján és vigyázásokon az mennyire fogunk építeni, az magunk két szemünkkel is bizony hozzá tekintjük, s a ki mint viseli magát, s mibe tapasztaltatik, mind jól, gonoszt magának tulajdonítson.

1. Minden jónak eredeti elő Istentül lévén, annak dicsőségét szemek előtt viselvén Sztreceseni és Tepliczei tisztartónk mindenekben ugy accomodálja magát, hogy mind maga, s mind alatta valói Isten ő szent felsége haragját ne gerjessze, hanem inkább minden cselekedetiben promoveálja szent neve dicsiretét, legfőképen pedig mivel ezen jószágunkban sok pápista is vagyón, azokat nem hogy háborgatni, avagy háborgattatni merészelje, de inkább ha mi spontanea promotióját láthatja az catholica religióban, tartozik mindjárt hirünké adni.

2. Elrendelt akarattunkból nem csak Sztrecesen, hanem minden jószágunkban esztendőbeli proventusai a prima januarii fognak kezdődni és akkor is végződnek: ahhoz képest minden jószáginkbeli tisztartóinknak is a szerint köllni folyni conventiónknak kegyelmed is azért ugy viseljen mindenekre gondot, hogy mind jószágbeli bor, sör, egy sorral minden rendbeli proventusokat esztendőnként usque ad festum nativitatis Christi szedhessen és percipiálhasson.

3. Karácsony után lévén már minden perceptiók az kegyelmed kezénél, mind az várban, kastélyban, majorokban, egy szóval valami inventariumhoz való, mindjárt mindeneket inventálván, adja arra deputált bizonyos embere kezeihez pro conservacione, az mig kegyelmed

az számadástól megjön lépéséről, adván instructiót is nekie, mihez tartsa magát.

4. Kegyelmed maga személyében, valamint az több tisztviselők pro prima januarii Lipcse várában comparáljon, holott vagy leszünk in persona jelen, avagy praefectusnak . . . készen találja kegyelmed arrai deputált jámbor szolgálóinkat az kik kegyelmedöt . . . többiétül is számot fognak venni, et consequenter usque ad februarium az censust . . . peragálják.

5. Hogy pedig in medio tempore mink is jobban megnyughassunk az kegyelmed industriában, s kegyelmed is számadásához készebb lehessen, pro una quavis angaria, uymint in aprili, julio et octobri, pro prima cujusvis mensis kívánunk az maga perceptióját, s industriáját praefectusunk kezihez, valahol leszen administráltatni.

6. S minemő pénzt erogáljon pedig, mennyi, miképen, mint és mire s minemöt conserváljon, és miképen, arra külön és magányos instructiója leszen tisztartó uramnak.

7. Ezen specificált punctumok, hogy continens ususban vitessenek itt Sztrecsenben, és Lipcsei jószágban rendeltük Ghbellany Miklós uramot, az ki minden angariában extractust kezihez vehesse s Isten karácsony önnepét hozván, mind két felét meginventaltathasson és ugy feljül specificált mód szerint pro prima cujusvis januarii Lipcsén számot is vehessen, kinek ez éránt egynihány punctumbeli iustructiókat is kiadatjuk.

Az mi az specialis gazdálkodást illeti.

1. Látni való ezen Sztrecseny jószágunk ez elmúlt esztendőkbek felette elpusztult, melyre nézve az szegénység adaját az mennyire lehetett alá is szállítottuk; vigyázzon annak okáért tisztartó uram arra kiváltképen, hogy az kiadatott uj urbarium szerint, (az kivel, ugy tudjuk, meg nem sirtődik az szegénység) mindeneket beszedje ugyan, de viszontag, az discretiót megtartsa mindenekben, ugy hogy idején praemoneálja az szegénységet. Sok restantákat egy más hátára ne győjtsen minden munkát az maga idejében adjon eleikben, haszontalanul idestova ne küldezzon etc., mert ilyenekből csak romlása következik az szegénységnek.

2. És mivel Isten áldomásából az Sztrecsenyi és Tepliczei majorinkat még két rendbelivel megsaporítottuk uymint Ghbellanban és Czaczán, azokban jó majorosokat tartson, mindenikébe mindenféle majorságot szaporitson, tikot, ludat bővebben és legalább 100—100 hizlalni való kappant, ki ha itt nem lakunk, elkél pénzen Solnán. Minden majorunkban pedig az 100—100 fejös tehenet megtartsa, azoknak valamennyi ökörborjujuk leszen, azt mint neveltesse, mely majorságot nyarárszaka szokás szerint az hegyekben jó pascuatióra disponáljon Télbe pedig szalmával táplálja. Azok pedig közé senki idegen marháját fogadni ne engedjen.

3. Juhokat ezeret az Kisuczákon, ezeret ismét itt Terchován és Besztercze táján tartasson, ürüket mentől többet szaporitson, tudom azt, ha el kellene is adni, drágábban adhatni báránynál. Juhászgazdákat pedig olyanokat fogadjon, az kik legalább egy tized juhtul másfél mázsa bronzát adhasson.

4. Ezen szép majorság jövedelmet pedig, mind vaját, bronzát, turóját, gyapjút, magunk, feleségünk, avagy praefectusunk hire nélkül sehová el ne pazdorolják, egyébaránt a mikor, minek jó ára lenne, hirünké adhatja.

2. Az felül specificált majorokhoz szép szántó földeinknek bevetésére, a szerint kerteinknek és épületire s kerítésire, karó és vesszű hordásra s több hasonló mindennapi gazdai munkákra kívált képen való gondja legyen, vigyázzván arra, hogy mindeneket az maga idejében miveljen, hogy az mit ujságon kölli mivelni, azt az hó fogytán ne miveljen et e converso.

6. Isten az aratást előhozván, elsőben is minden külön külön majorokhoz, az mely gabonával Isten megáld bennünket, Sztrecsenyi kapitány uram és több embersiges emberek előtt consignatióban vegye azután jó módjával mikor betakarítja, és az pajtákban rakatja, emberséges eskütt emberek előtt s az kapitány előtt, egy képét kicsépeltesen hogy se tisztartó uram az cséplőktől se consequenter mink is ne csalattassunk.

7. Így az képéket mig az mezőben signálván, s esküdt cséplőket tartván, mindenkor az méréskor ha lehet maga jelen legyen, ha nem, ahog exmittált falusi bíró, avagy esküdt ember, az ki mindeneket igazán rovásra róván, az rovásokat megtartsa, hogy az számadás az rovásokkal conportáltathassék.

8. Az lent, kendert el ne felejtse tisztartó uram azt pedig bőven vettesse, kiben feleségünk parancsolatjához tartsa és accomodálja magát.

9. Minden külön külön majorunkhoz való réteinket lekaszáltatván, szénát betakartassa, az minthogy az hegyekben lévőket is jó helyre rakattassa, főképen az kiszucza mellett lévő hegyekről mind az Czaczai major mellé hordatván, jó módjával kazalban tetesse, a hogy az víz meg ne ártson neki.

10. Az megnevezet Czaczai és Ghsellányi majorinkhoz, mivel mig istállók és pajták kívántatnak, azokat jó módjával, mikor az szegénység reá érkezik fölépíttesse, meghordatván a télen az fáját.

11. Mindeneknek előtte pedig ugyan ottan Czaczán az egyik korcsmaházat minden procrastináció nélkül sörfőző házra fordítsa, ugy hogy mihent mi Beszterczéről az üstöket megküldjük, mindjárt helyére állitassa és sört főzetessen. Medio tempore pedig az sörfőző kádakra és több eszközökre és kíváltképen jó sörfőzőre gondot viseljen, hol ott közel lévén ott az fa, legtöbb sört főzetetni, oly lévet főzzenek pedig hogy ha jól nem főzzék, és az korcsmárosnál vágy az jószágban el nem kelne, tisztartó uraim számadása leszen.

12. Ugyan ott az Czaczán az másik korcsmaház mellett, Isten kikeletet adván érünk egy öreg szekérszint kölli csináltatni, a hol nem csak az szekerekkel mindjárast mind lovastul beállhassanak sőt ugyan ott kifogván, mindjárt két felől az lovak állása lehessen.

13. Hasonlóképen Sztreczen alatt is az vámot meg kölli építetni oly formán, az mint magunk adjuk delineatióját.

14. Az mi az derekasabb várbeli és kastélybéli munkákat illeti azokról külön instructiója lévén, kapitány uramnak és delineatiója is,

arról ezen instructiójában sokat nem irunk, mindazáltal azért tészünk mentiőt felőle, hogy tisztartó uram feletkezzék el rula.

15. Térek az koresmákra: elsőben arra tisztartó uramnak gondja legyen, hogy az több koresmák is ugyan, de legfőképen az Czaczai bor, sör, égett bor nélkül ne legyen, az mint hogy ottan az szénát és az abrakot az koresmárosnak nem engedjük, legyen mind az széna abrak mienk, járjon fizetése az koresmárosnak.

16. Az koresmákra pedig csak ne szoruljon hanem az egész jószágban tiltsa meg sör és pálinka főzést, se pedig más honnan birság alatt be ne hozzák, ha nem szokott esztendőbeli átalagokon kívül Kiszuczaiak Czaczáról, az több jószágon pedig Sztreczéből és Tepliczéről vegyen sört magának, melyhez elegendő rézfazekat is kölli szerezni, és az sörfőző házak mellett égettetni. Minden szaladból pedig két két korczot vehetni arra, s ha az elég nem lesz, pénzes árpából kölli közzetenni, azt az koresmárosoknak kölli adni, ugy mint másutt jár.

17 Ezt mindenek felett tévén magában, az koresmabeli jövedelemből az mi specialis avagy praefectusink commissió nélkül sehova egy pézt is ne tegyen, hanem idein legyen gondja ő kegyelmének annak az árából az koresmákra fogyathatatlanul jó bort szereztesse, és árul-tasson, kinek hogy magva ne szakadjon, ám most is hagyunk bor akó nr. — a szerint árpát is az sör főzésre. Egy szóval nem is accep-táljuk, ha az speciális commissiónk nélkül valamint erogál.

18. Térek énnét az jószág minden rendbeli proventusokra, melyeket in specie miképen kölli szedni, és mire vagy fordítani, avagy reser-válni, mivel arra speciális memoriálét adott praefectus uram, tisztartó uram, ahoz tartsa magát, és azon kívül semmit sem szolgáljon egyéb-aránt számodásában bé nem vitetődjék.

19. Az söt két izben adják esztendőben, az kit jóvában kölli venni, az pedig szép fejr legyen, egy szálon, 40 és 50 is mázsza szokott lenni azt kapitány és mások praesentiájában, dum commode fieri potest, maga számra kölli falukra osztani, fl. 5 mázsáját. Az mindenik szóbul az kastély és majorok szükségére egy darabot kölli venni, A szerint bronzát, vaját, turót, és heringet urbarium szerint kölli kiosztani az jobbágyokra.

20 Valamennyi tyuk, lud és egyéb victuale szükség felett marad azt mind pénzé köll tenni, az urbarium continentiája szerint.

21. Az csipgabonát az jobbágyoktól bizonyos terminuson kiszedvén azt az földekben ne vesse, mivel nem egyféle gabonából áll, hanem más szükségére fordítsa.

22. Az vármegyire adandó taxákat ne szedje az tisztartónk, de az vármegye perceptor, vigyázzon azért arra, hogy az szegénység ne csalattassék az quietantiákkal, az minthogy maga is minden perceptiók-rul azonnal quietálja őket.

23. Az malombeli perceptiókra is szorgalmatos gondja legyen, ugy hogy molnárnál kezein legyen az egyik rovás, az másik az tisztar-tónál.

24. Szabad asztala egy szóval senkinek ne legyen, se csapra bort soha ne tartson, szakasztva lévén mindenek deputálva, ét sine expressa vel nostra, vel domini praefecti commissione senkinek ne gazdálkodjék

szolgáink közül, hanem ha történet szerint valami kedves atyánkfia, avagy barátunk találna erre menni, quietálván magát véle.

25. Mikor itt nem lakunk, az pisztrángos patakra szorgalmatos vigyázás legyen sohová csak egy pisztrángot se tegyenek, hanem, két-három öreg bárkákat csináljanak, és naponként gyűjtsék, hogy az mikor vagy Hereczben jönnének, avagy ide fordulnánk, tehát lehessen elegendő halunk. Azt cselekedvén másféle halainkkal is. Az tók csinálására s meghalítására szorgalmatos gondja legyen.

26. Soha magának jobbágyinkat ne dolgoztasson, lovait annyival inkább ne fárasztassa semminemő praetextus alatt, mert az rontja leginkább az szegényeket, s magát is leghamarább notálhatja.

27. Az prókátorok pénzét kiszedvén, igazán megfizessenek az prókátoroknak.

28. Azon is mesterkedjék az tisztartó, mikor mód lehet, az derék dolgoktul öresednék, mentől több meszet égettessen az vár alatt, követ töressen.

29. Mivel az méh sem enni sem innya nem kíván, hanem csak jó gondviselést, azon legyen tisztartó uram, hogy az jószágban feles méhet tartson.

30. Vigezetre tudjuk azt: az jó gazdaság nem az hosszú álló punctumokbeli instructiókbul szokot állani, hanem az magános industriájából az jó gazdának. Ezenfelül specificált punctumokat nem úgy tartsa, mint ha ehez több nem kívántatnék, hanem azzal mutassa inkább hűségét, gondviselését, oeconomiját, hogy az mit irással nem comprehendálatott is, maga serénységével, és szép értelmivel helyre hozza, legfőképen azt nem tekintvén, hogy az várhely kapitánynak némely különb gondviselésre punctumi vannak azokban is steune adlaboráljon, főképen az határinkra való vigyázásban, mindeneknek előtte az új nyert falukban, a Kiszucza mellett, mivel az igen új jószágok, ha mit sérelme nélkül az szegénységnek az mi jónkra szaporíthat el ne mulassa. Ha mindenestül nem volnának tilalmasak az patakok megtiltsa, azok mellé jó gondviselő halászokat rendelvén, helyel-hellyel haltartó bárkákat főképen galóczáknak valót. Az szerint erdőket is megtiltasson, erdő őrzőket megrendelvén, azokkal alkudjon, egy szóval efféle gazdasághoz tartozandó alkalmatosságokat ha indurál, azzal mutatja meg industriáját.

31. Az ki nagyobb, nem is tartjuk derék gondviselőnek ha csak mindenekben az mi instructiónkbul vár, avagy az mindennapi paraszti munkát ennyi kéz-láb által viteti vighez, hanem ha magától vitt és proqualitate temporis et loci szemlátomást hasznos dolgokat épít, azzal mutatja meg jobban s viselheti az industrius tisztartó nevét.

32. Concludálván irásunkat, ha mi inconvenientia avagy határokbán, avagy pedig az jószág között, várban avagy kastélyban történnék azt éjjel nappal, ha oly szükséges dolog magunknak, ha pedig haladható, praefectusunknak idején híre adjon, úgy hogy az várbeli kapitánnyal mindenekben az mi hasznunkra való egyet irtse, ő kegyelmek mindenekben jó correspondentiát tartson, az egyetlenséget félre tévén inkább hasznos dolgainkban vile szüntelen consultalkodjék, egyik az másikat segítse, elgondolván: uraim, nem maga dolga, kapitány uram-

nak kiadott punktumokban pedig úgy adlaboráljon, hogy ha az iránt valami akadálást tenne, avagy nem pareálna, nagy számadásával lenne. Egyébaránt eljárván minden ezen felül specificált dolgokban hiv szolgáltatjának érdemes jutalmát várhatja.

Eredetije 1640 körüli írással az orsz. Levéltár kamarai osztályának utasítási közt.

Másolta : *Dr. Kárffy Ödön.*

GRÓF ESTERHÁZY MIKLÓS NÁDOR¹⁾ UDVARI RENDTARTÁSA (1630 KÖRÜL).

Mivelhogy az isteni félelem és jó rendtartás azhol nincsen, ott böcsület és egység nem lehet, s mindenek confusióban is vagynak, kivántatik annak okaért, hogy valakik palatinus gróf uram ő nagysága kötelessége alá adják magokat, ez alább megírt articulusokhoz tartásák és alkalmaztassák mindenképen magokat.

1. Mindenekelőtt és mindenekfelett az isteni félelmet és Istennek való szolgálatot előttök viselvén, jó és igyenes erkölcsben viseljék magokat, senki közzülök az reggeli, estveli és csendítésekre való imádságít el nem mulatván.

2. Mikor az úr nyolcz óra tájban misére megyen reggel, minden nap jelenlegyenek azkik akkor udvarnál vagynak, s ha ki nem catholicus is közzülök, szabadon imádkozhatik az kápolnában, azki pedig catholicus, az ugyan tartozzék bemenni bizonyos ok és méltó mentség nélkül.

3. Vasárnap és ünnepnapokon kiváltképpen tartozzék mindenik az isteni szolgálatra bemenni a kápolnában, ha ki pedig catholicus lévén, nagy bizonyos ok nélkül azt elmulatná, érteni kell, hogy az urral egy házban nem lakik és meg is büntetődik érdeme szerint.

4. A ki közzülök catholicus, tartozzék minden nagy innepekben legalább meggyónni és communicálni, s egyéb aránt is hogy rühes juh-nak ne találtassék, s valami czégéres vétekben ne essék, arra minden rendnek nagy gondja legyen, kiváltképpen pedig ha ki minden esztendőben husvételre meg nem gyónnék és communicálna, catholicus lévén, akkor az udvarnál való papnak bizonyos tekintetből való engedelmé nélkül tudni kell, hogy az urral az sem lakhatik és meg is büntetődik.

5. Magok közt pedig nagy egységet és szeretetet kíván az úr ő nagysága, mintha mind atyafiak volnának, s ha ki közzülök verekednék, s kiváltképpen kardoskodnék, vagy üstököt vonna, s rút átkokkal szitkozódnék, bizonyos, állapotjához való büntetés alá vétetik.

6. Azmikor melyknek másiktól mi hamissa vagyon, azt az praefectusnak, vagy hadnagynak, vagy hopmesternek, vagy pedig komorniknak jelentse meg először kiki, azmint az ő állapotja vagyon, s azok igazítsák el; hol nem, azután az urnak is tartozzék megmondani panaszát, de maga magának bíróságot semmi uttal ne vegyen.

7. Ha mi oly czégéres vétet látna valamelyk akárkitől is az udvarban, tartozzék megjelenteni az urnak; hol pedig tudván azt, nem cselekedné, részesnek itéltetik az vétekben és kiüzetik az udvarból.

¹⁾ Nádorrá választva 1625-ben.